

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1378>

Volume 6 Issue 5, p. 557-570, May 2013

“DİL VE ANLATIM” DERS PROGRAMI İLE 2010 YILI YGS-TÜRKÇE SORULARI ÜZERİNE BİR DİLBİLİMSEL İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ*

A LINGUISTICS CONTENT ANALYSIS ON “LANGUAGE AND SPEECH” PROGRAMME AND THE YGS-TURKISH QUESTIONS THE YEAR OF 2010

Yrd.Doç. Dr. Sercan DEMİRGÜNEŞ

Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Abstract

Higher education is an education grade after the high school education. There are different conditions of entry of higher education and different reconstructions of higher education systems around the world because of different policies, cultures etc. of countries. In the introduction part of this study, some different countries of entry conditions of higher education systems are brought out. Generally, higher education programmes are open to all students around the world, but there are two conditions of entering higher education programmes; one of them is to accomplish a high school programme and then another one is to have success on some constrains like exams controlled by a central establishment.

The situation of Turkey, in this case, is more similar to second one and the exams of entry of higher education are made by a central establishment (OSYM). The contents of the exams are composed from the attainments of the programme assessed by Ministry of Education.

---

* Bu çalışma, Prof. Dr. Nadir Engin Uzun danışmanlığında hazırlanan “Yükseköğretime Giriş Sınavı Türkçe Sorularının Dilbilimsel İçerik Çözümlemesi” (Demirgüneş, 2012) adlı doktora tezinden derlenmiştir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

In this study, first of all, the attainments specified in Ministry of Education's Language and Speech Programme (9-12 grades) and YGS-2010 Turkish Questions prepared by OSYM was had by scanning model and used as database. On the basis of database, the concept lists provided from the experts are depicted in the light of linguistics. From the attainments, 109 concepts have been provided. And from the questions, 16 concepts have been provided. In the concept list related to the questions, the most apparent concept is "inference". As result, the mismatches are observed between the concept list related to attainments of Language and Speech Programme (9-12 grades) and the concept list related to YGS-2010 Turkish Questions.

Key Words: YGS-Turkish questions, linguistics, the attainments of Language and Speech Programme.

Öz

Yükseköğretim, ortaöğretimden sonraki eğitim basamağını oluşturmaktadır. Ülkelerin farklı politikaları, kültürleri vb. eğitim sistemlerini de etkilemiş ve doğal olarak farklı yükseköğretim yapıları, farklı yükseköğretim giriş koşulları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın giriş bölümünde, bazı yükseköğretim giriş koşulları belirtilmiştir. Genel olarak, yükseköğretim programları herkese açıktır. Fakat yükseköğretime programlarına geçişin iki yolu vardır, bunlardan ilki bir ortaöğretim (ikinci düzey, lise eğitimi vb.) programını başarılı bir şekilde bitirmek; ikincisi ise merkezi bir kurumdan kontrol edilen sınav gibi belirli bazı sınırlamaları başarı ile geçmektir. Türkiye'deki durum ise ikincisine benzer bir durumdadır ve sınavlar merkezden bir kurum (ÖSYM) tarafından yapılmaktadır. Sınav sorularının içeriklerini ise, Milli Eğitim Bakanlığı'nun belirlediği programlar ve kazanımlar oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Dil ve Anlatım (9, 10, 11, 12. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen kazanımlar ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından hazırlanan YGS-2010 yılı Türkçe (Sözel - I. Bölüm) soruları tarama yöntemiyle elde edilerek veritabanı olarak kullanılmıştır. Veritabanı temel alınarak, uzman görüşleriyle elde edilen kavram listeleri dilbilimsel veriler ışığında betimlenmiştir. Kazanımlar içerisinde toplam 109 kavram belirlenmiştir. Sorular içerisinde ise toplam 16 dilbilimsel kavram belirlenmiştir. Sorulara ilişkin kavram listesinde en baskın kavram "çıkarımlama" kavramıdır. Milli Eğitim Bakanlığı Dil ve Anlatım (9, 10, 11, 12. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen kazanımlara ait kavram listesi ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından hazırlanan YGS-2010 yılı Türkçe (Sözel - I. Bölüm) soruları kavram listesi arasında uyumsuzluklar gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: YGS-Türkçe soruları, dilbilim, Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı kazanımları.

1. Giriş

Yükseköğretim, eğitim programlarında bir ortaöğretim (ikinci düzey, lise eğitimi, vb.) programından sonraki basamaktır ve fakülte, akademi vb. kurumlar tarafından devlet kanalıyla ya da özel olarak sağlanmaktadır.

Blackburn ve Lawrence (1995)'te, yükseköğretim kurumları ülkelerin kalkınması ve gelişmesi için gerekli olan bilginin üretildiği ve insan kaynaklarının yetiştirildiği kurumlardır. Bu yüzden de üniversiteler ulusların geleceğini belirleyen belli başlı kurumlar arasında yerlerini almışlardır. Diğer taraftan, yükseköğretim kurumları çeşitli toplumsal ve ekonomik gelişmenin kritik edilmesinde, kültür değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, yeni bilgilerin insanlığa kazandırılmasında ve bunların korunmasında önemli işlev ve sorumluluklara sahiptirler. Bowen (1980'de), yükseköğretim kurumları, eğitim-öğretim süreci içerisinde, bireyler olarak öğrenciler üzerinde etkiler oluşturdukları, toplumsal değişim yaşanmasını da sağlamaktadırlar (akt.: Gedikoğlu 2005: 73-74).

Yukarıda anılan alanyazındaki ilgili araştırmalara bakıldığında, eğitim programları, toplumların gereksinimleri, iç ve dış politikadaki hedefleri, kültürleri, yaşam biçimleri... vb. doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğe paralel olarak, yükseköğretime geçiş koşullarında da farklılıklar oluşmuştur.

2. Yükseköğretime Giriş (Dünyadan Örnekler ve Türkiye'deki Durum)¹

Ortaöğretime (ikinci düzey, lise eğitimi ya da farklı adlandırmalarla karşımıza çıkan yükseköğretimden bir önceki eğitim durumunu) başarılı bir biçimde tamamlayan dünyanın dört bir yanındaki öğrenciler, farklı farklı sınırlamalardan geçerek yükseköğretime adım atmaktadırlar.

Yunanistan'da öğrenciler, sadece merkezî bir sınavın sonuçlarına göre yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmektedir.

İsveç, İrlanda ve Portekiz'de, yine merkezden bir sınav yapılmaktadır. Portekiz'de sınav sonucunun yanı sıra, ortaöğretimin son üç yılındaki not ortalaması ve orta öğretimi bitirme sınavında alınan not yükseköğretime geçişte etkilidir.

Fransa'da, 19.yüzyılın başlarından bugüne, yükseköğretime geçiş için tek koşul, lise bitirme sınavı veya olgunluk sınavını (baccalaureat) geçmektir.

Almanya'da, Fransa'ya benzer bir biçimde, lise (ortaöğretim) sonundaki bitirme sınavları sonunda öğrencilere verilen sertifikalar, yükseköğretime geçişte etkilidir. Avusturya'da da lise bitimindeki olgunluk sınavı ile yükseköğretim kurumlarına doğrudan kayıt mümkündür.

İngiltere'de, bitirme sınavlarının en az iki dersinden başarılı olmak gerekir. Ayrıca, hem bitirilen okuldan hem de öğrencinin istediği yükseköğretimden alınan

¹ Çalışmada anılan ülkelerin eğitim sistemleri, www.eurodyce.com erişimi ile, “Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri” (Balci, 2007), “The Education Systems of Europe” (Hörner vd., 2007) ve “Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri” (Erşiner, 2006) kaynaklarından derlenmiştir (ayrıca bk. Demirgüneş 2012).

referans mektupları geçişte etkilidir. Yükseköğretim kurumlarına yerleştirme, merkezden yönetilen UCAS (Universities and Colleges Admissions Service) tarafından yapılır. Her bir kurum, kendisine özgü giriş koşulları belirlemede bağımsızdır.

Güney Kore’de yükseköğretime giriş için lise veya dengi bir okulu bitirmek ve merkezden yapılan ulusal sınavda başarılı olmak gerekmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti’nde de yükseköğretim giriş için, ulusal bir merkezî sınavdan başarılı olmak zorunludur. Çin’de genellikle ortaöğretim son sınıftaki öğrenciler sınava girerler fakat daha erken yaşlardaki öğrenciler de sınava girebilirler. Japonya’da ise, genelde merkezden yapılan sınav ile üniversitenin kendi yaptığı sınavın ortalaması alınarak öğrencinin bir yükseköğretime yerleştirilmesi yapılır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde yükseköğretime geçişin, askerî yükseköğretim kurumlarının dışında, herkese açık ve herkesi kapsayıcı bir görünümü vardır. Yükseköğretime geçiş için, öğrencinin lise başarısı, referans mektupları, elde ettiği başarılar, ACT (American College Test) ve en önemlisi SAT (Scolastic Aptitude Test) adlı sınavda gösterdiği başarısıdır.

Özetle, farklı eğitim programlarındaki yükseköğretime geçiş koşullarına bakıldığında, yükseköğretim programları herkese açıktır. Fakat bu programlara geçişin iki yolu vardır, bunlardan ilki bir ortaöğretim (ikinci düzey, lise eğitimi vb.) programını başarılı bir şekilde bitirmek; ikincisi ise belirli bazı sınırlamaları (merkezî bir geçiş sınavı, ortaöğretim başarı puanı, bir seçici komisyon önünde verilen yazılı veya sözlü sınav...) başarı ile geçmektir.

Türkiye’deki durum ise, Külekçi ve Bulut (2011)’de belirtildiği gibi, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan Yükseköğretime Giriş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS)’na girmek ve her iki sınavdan da yeterli puanı almış olmak gerekir. Bu durum ayrıca yasal olarak düzenlenmiştir: “Öğrenciler devlet yükseköğretim kurumlarına, esasları Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilen sınavla girerler.”.

Yükseköğretim kurumlarına giriş, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 1974 yılında başlatılan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı ile merkezden yapılan bir sınava bağımlı hale gelmiştir. Günümüze değin, giriş koşulları yıllara göre (1974, 1982, 1987, 1999, 2010) değişiklik gösterse de Şengül (2006) ve Dursunoğlu (2002)’nin çalışmalarında gözlemlendiği biçimiyle, soru içeriklerinde ve özde değişiklikler yapıl(a)mamıştır.

Öğrenciler yükseköğretime girmek için, Milli Eğitim Bakanlığı’nın öngördüğü programlar çerçevesinde ortaöğretime bitirdikten sonra, YGS ve ardından LYS’ye girerek başarılı olmak zorundadırlar. Sınavlardaki soruların temelinde ise, Milli Eğitim Bakanlığı’nın her bir ders için ayrı ayrı belirlediği ders programlarının içerisindeki kazanımlar yer almaktadır. Bu bağlamda, yükseköğretime giriş sınavlarına ilişkin yapılacak çalışmalarda/araştırmalarda, sınavın temelini oluşturan ders programlarının da incelenmesinde yarar vardır.

3. Dil ve Anlatım (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Ders Programının İncelenmesi

“Dil ve Anlatım” dersi 9, 10, 11 ve 12.sınıflarda Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın belirlediği “Dil ve Anlatım Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı”nın ön gördüğü kazanımlarla işlenmektedir. Aşağıda ilgili dersin programından bir kesit örnek olarak sunulmuştur:

Tablo 1. Dil ve Anlatım Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programından Bir Kesit

III. ÜNİTE: SES BİLGİSİ VE TELAFFUZ (SÖYLEYİŞ)		
1. Türkçenin Ses Özellikleri Bu ünitedeki etkinlik, açıklama ve kazanımlarda belirtilen hususlar metinler üzerinde uygulamalı olarak verilmelidir. Uygulamada öğrenciler aktif duruma getirilmeli, öğretmen öğrencilere rehber olmalıdır. Farklı kültür ve zevk seviyelerine hitap eden metinlerde kelimelerin söylenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar gösterilir. Bunlarla ilgili uygulamalar yapılır.		
Kazanımlar	Etkinlik Örnekleri	Açıklamalar
1. Türkçedeki seslerin özelliklerini açıklar.		[1] Ünlü ve ünsüzler sınıflandırılarak özellikleri belirtilir.
2. Türkçedeki ses uyumlarının oluşumunu kavrar.	Öğrencilere, bir metin parçası üzerinde, kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymayan kelimeler ve ekler buldurulur. Ses uyumlarına aykırı durumların nedenleri tartışılır.	[1] Ünlü uyumlarının Türkçenin ek düzeniyle ilişkisine dikkat çekilir.
3. Ses olaylarının oluşumunu kavrar.	Bir metin parçası üzerinde, ünsüz yumuşaması, ünlü ve ünsüz düşmesi, ünlü-ünsüz türemesi ve ünlü daralması gibi ses olayları gösterilir; sebepleri açıklanır. Öğrencilerden herhangi bir günlük konuşmayı yazıya aktarmaları istenir. Yazıdaki ses olayları ile ilgili kurallar tartışılır. Öğretmen tarafından, herhangi bir metinden bir bölüm öğrencilere yazdırılır. Sonra metin tahtaya yazılır ve ses olayları açısından incelenir.	[1] Bu kazanımın gerçekleşmesinde; • Ünlü ve ünsüzlerin özelliklerinden hareketle ses olaylarının oluşumu üzerinde durulur. • Ses olaylarının verilisinde metinlerden hareket edilir.

Yukarıdaki kesitte en üstte ünitelerle işlenen dersin ünite adı yer almaktadır. Hemen altında ünitenin alt konu başlığı, öğretmene verilen ünitenin işleniş hakkındaki yönerge ile birlikte sunulmakta; şablon daha sonra “kazanımlar”, etkinlik önerileri” ve “açıklamalar” adı altında üç sütuna ayrılmaktadır. Programın temelini ise öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlar oluşturmaktadır. Kazanımları incelediğimizde yukarıdaki ünite sonunda öğrencinin üç kazanımı edinmiş olması beklenir; “Türkçedeki seslerin özelliklerini açıklar.”, “Türkçedeki ses uyumlarının oluşumunu kavrar.” ve “Ses olaylarının oluşumunu kavrar.”.

Her ne kadar kazanımların programdaki yeri vazgeçilmez olsa da, gerek alanyazında gerekse de programlarda “kazanım” a ilişkin belirli bir tanımlama yoktur. Milli Eğitim Bakanlığı programında kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. Bu tanımlamanın dışında, Demirel (2005: 75)’te kazanım kavramının İngilizce karşılığı (attainment) verilmiş, açıklamaya yer verilmemiştir.

3.1 Dil ve Anlatım Ders Programına İlişkin Kavram Listesi

Bu bölümde, çalışmanın bir sonraki basamağında uzman görüşleriyle elde edilen YGS-Türkçe sorularına ilişkin kavram listesiyle karşılaştırmak amacıyla, Dil ve

Anlatım dersi programında yer alan kazanımlar incelenmiş, her bir sınıf düzeyine ilişkin kavram listeleri oluşturulmuştur:

Tablo 2. 9. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi

9. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi
İletişim, iletişim - dil ilişkisi, dil-kültür ilişkisi, dillerin sınıflandırılması, Türk dilinin tarihî gelişimi, Türkiye Türkçesi, telaffuz (söyleyiş), ses, seslerin kullanımı, Türkçenin sesleri, ses özellikleri, yazım (imla) kuralları, noktalama işaretleri, kelimedeki yapı, kelimedeki anlam, kavram, anlamları bakımından kelimelerin gruplandırılması, anlam çeşitleri, anlam ilişkilerine göre kelimeler, kelimelerde anlam değişimleri, kelime grupları, cümlelerin öğeleri, cümledeki yapı, cümledeki anlam, cümledeki anlamın oluşması, haber cümleleri, dilek-istek, soru cümleleri, olumlu-olumsuz cümleler, anlamlarına göre cümleler, anlatım bozuklukları, paragraf, paragrafta yapı, paragrafın boyutu, paragrafta anlam, ana düşünce, paragraf çeşitleri, paragrafta düşünceyi geliştirme yolları, metin ve paragraf.

Tablo 3. 10. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi

10. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi
Sunum, tartışma, panel, anlatıma hazırlık, tema, konu, anlatımda sınırlandırma, amaç, anlatıcı tavrı, anlatımın özellikleri, anlatımın oluşumu, anlatım türleri, öyküleyici (hikâye etme) anlatım, isim (ad), betimleyici (tasvir etme) anlatım, sıfat (ön ad), coşku (lirik), heyecana bağlı anlatım, zamir (adıl), destansı (epik) anlatım, emredici anlatım, fiil (eylem), fiilimsi (eylemsi), öğretici anlatım, açıklayıcı anlatım, tartışmacı anlatım, kanıtlayıcı anlatım, zarf (belirteç), düşsel (fantastik), gelecekte söz eden anlatım, edat (ilgeç), bağlaç, söyleşmeye bağlı anlatım (diyalog), mizahî anlatım, ünlem.

Tablo 4. 11. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi

11. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi
Metinlerin sınıflandırılması, öğretici metinler, mektup, günlük (günce), anı (hatıra), biyografi (hayat hikâyesi), otobiyografi, gezi yazısı (seyahat), sohbet (söyleşi), haber yazıları, fıkra, deneme, makale, eleştiri (tenkit), sözlü anlatım, mülakat, söylev (hitabet, nutuk).

Tablo 5. 12. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi

12. Sınıf Dil ve Anlatım Dersi Programı Kavram Listesi
Metinlerin ayırıcı özellikleri, sanat metnlerinin ayırıcı özellikleri, sanat metinleri, fabl, masal, hikâye, roman, tiyatro (oyun), şiir, sözlü anlatım, konferans, açık oturum, sempozyum, forum, münazara, bilimsel yazılar.

4. YGS-Türkçe Sorularının (2010 yılı) İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde, YGS-Türkçe sorularının hangi dil(bilim)sel tabanı ya da kavramı sınamaya dönük hazırlandığı uzman görüşleriyle belirlenmeye çalışılmıştır.

Tarama modeli, Karasar (2006: 77)'de, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Olgular, olaylar, durumlar kendi koşulları içinde tanımlanır.

Tarama yöntemiyle elde edilen soruların çözümünde öğrenciler tarafından kullanılacak dilsel/dilbilimsel kavram ya da kavramların neler olduğunu belirlemek ve bu kavramların kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla uzman görüşü alınmıştır. Büyüköztürk 2011'e göre, bir anket ya da çalışmada kapsam geçerliği için uzmanlara (alan, istatistik, ölçme-değerlendirme... vb.) veya meslektaşlara başvurulabilir. Bu bağlamda, uzman görüşüne başvurulması, hem araştırmacının yetkinliğini aşan dilbilimsel ve eğitimbilimsel kavramların sorular içerisindeki yerinin daha etkin belirlenmesi hem de kapsam geçerliğinin sağlanması adına önemlidir.

Uzman² görüşü alımı sürecinde aşağıdaki belirlemeler göz önünde tutulmuştur:

² Soruların geçerliğini elde etmek için başvuru alan uzmanlar, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dilbilim Bölümü, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim üyeleri/öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Çalışma, “sorulardaki kavram yapısı” odaklı olduğundan, uzmanların ad, unvan, yerleşim yeri, cinsiyet... vb. değişkenlerine yer verilmemiştir.

a. Uzmanın asıl amacı, sorunun çözümünde öğrenci tarafından kullanılabilir dilsel kavram(lar)ın neler olabileceğini bir ya da birkaç sözcük (kavram) ile belirlemektir.

b. Uzman, her soruya ilişkin yanıt vermek zorunda değildir, sadece alanıyla ilgili, soruya uygun kavram önerisinde bulunmuştur.

c. Uzmanlar, her bir soru için birden fazla kavram önerebilirler.

d. Noktalama imlerine ve yazıma ilişkin sorular çalışma kapsamının dışındadır³. Bu bağlamda, 2010 yılına ait toplam kırk sorunun 16, 17, 18, 19. soruları çalışma kapsamının dışındadır ve toplam 36 soru uzmanlara yöneltilmiştir.

e. Sorunun doğru yanıtı koyu imlenmiştir.

Yukarıdaki ölçütler belirlendikten sonra çalışma kapsamındaki sorular tabloleştirilmiş ve uzmanlara yöneltilmiştir. Örnek olması adına, bir soruya ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6.

Soru-ÖRNEK	Sorunun Çözümünde Kullanılabilir Altdonanımsal Kavram(lar)-ÖRNEK
<p>1. Aşağıdakilerin hangisinde, yazara ilişkin açıklamayla ayraç içinde verilen nitelik birbiriyle uyumsuzdur?</p> <p>A) Dilin anlatım olanaklarının sınırlarını genişleterek okurlarına yeni dünyaların kapılarını açar. (yaratıcı olma)</p> <p>B) Olayları, insanları, hatta cansız varlıkları duygulu, renkli bir biçimde dile getirir. (anlatımsal etkileycilik)</p> <p>C) Her yarattığından sonra ara vermeden bir yenisini düşünür. (üretkenlik)</p> <p>D) Anlattıklarına yönelik ipuçları vererek okurun düşünme ve düş gücünü kamçılar. (kişiliğini gizleme)</p> <p>E) Yapıtlarında, okur yaşananlardan kesitler bulur. (gerçekleri yansıtmaya)</p>	<p>“Bu tür sorularda okurdan doğrudan çıkarım yapması ve en doğru yanıtı ulaşması beklenir. Sözcüksel bağlamda doğrudan sözcüğün metin içindeki ya da metin dışında okurun dünya bilgisi ile bağlantılı olarak yanıtlar vermesi istenir. Seçeneklerin hepsinde de okurlardan “sözcüksel çıkarım (lexical inference)” yapmaları beklenmektedir. Bu tür bir çıkarımda okur, metin içinde açık olarak sunulan sözcükler içerisinde kimi zaman anlamsal örtük bilgiyi kimi zaman da dünya bilgisini kullanarak diğer sözcüklerle tutarlı bir ilişki kurmaya çalışır. Böylece, açıklaması yapılan sözcük ile açıklanan sözcüğe ulaşır.”</p> <p>Uzman kişi yukarıdaki gibi bir yorumlama ile araştırmacının asıl istediği aşağıdaki kavramları öneri olarak sunar:</p> <p><i>metin anlamlandırma (text comprehension), metin içi anlamsal ilişkiler (textual semantic relations), sözcüksel çıkarım (lexical inference), anlam eşleme (mapping)...</i></p>

Yukarıdaki örnekte, sol sütunda çoktan seçmeli bir soru beş seçenikle verilmiştir. Sorunun her bir seçeneğinde, tümcenin anlamı ile yay ayraç içinde verilen

³ Noktalama imlerinin tipografik özellikler sergilemesi ve hem noktalama imlerinin hem yazımın kısmen de olsa dilbilimin dışında hareket etmesi nedeniyle bu türden sorular çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

söz öbeğinin anlamının eşleşip eşleşmediği sorgulanmaktadır. (D) seçeneği sorunun doğru yanıtıdır ve koyu imlenmiştir. Sağ sütunda ise, soruya ilişkin uzmanın ortaya koyduğu dilbilimsel veya eğitimbilimsel yorum ve sonrasında sorunun çözümünde kullanılacak dilbilimsel kavramlar yer almaktadır. Uzman tarafından belirtilen kavramlar yalnızca ilgili soru için değerlendirilmiştir. Kavram yapısının geçerliğini ortaya koymak adına, bu süreç her bir soru için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Geçerliği uzman görüşü alınan, soruların çözümünde kullanılacak dilbilimsel kavramların güvenilirliği "uyuşum yüzdesi"⁴ ile sağlanmıştır.

Şencan 2005'e göre uyuşum yüzdesi, gözlemcilerin veya değerlendiricilerin uyuştukları madde sayısının toplam değerlendirme veya gözlem sayısına olan orandır (puanlayıcı güvenilirliği) ve elde edilen değer güvenilir kabul edilebilmesi için uyuşum yüzdesinin .70 üzerinde olması gerekmektedir.

Uzmanlardan gelen kavramların tamamı, sorulardaki genel şablonu belirlemek amacıyla, araştırma alanına alınarak tablolştırılmış, yüzde .70'in altında kalan kavramlar güvenilir olarak değerlendirilmemiştir. Aşağıdaki örnek tabloda kesir sayının üst rakamı ilgili kavramda kaç kişinin uzlaştığını, alt rakam ise ilgili soruya yanıt veren uzman sayısını; %'lik bölüm ise bu kavrama ilişkin "uyuşum yüzdesi"ni göstermektedir:

Tablo 7. Sorulara İlişkin Kavram Yapısı (Örnek Çözümleme)

Örnek	Uzmanların uyuştukları kavram sayısı/ toplam uzman sayısı	Puanlayıcı güvenilirliği (%70'den yüksek ise güvenilir)
2010 yılı 1. soru için, "çıkarımlama" kavramı:	13/16	(%81,25)*

Yukarıdaki tabloyu yorumladığımızda, 2010 yılında sorulan 1.soruya 16 uzman yanıt vermiştir. Uzmanlardan 13'ü "çıkarımlama"yı, ilgili sorunun çözümünde kullanılacak bir kavram olarak önermiştir. Uyuşum yüzdesi ise, uyuşma sayısının (13), toplam sayıya oranı (16) olduğundan, % 81,25 olarak hesaplanmıştır. Güvenilir bir uyuşum yüzdesi .70'den yukarı olması gerektiğinden, 1.sorunun çözümü için "çıkarımlama" kavramını güvenilir kabul edebiliriz. Aksi durumda, bu soru için bu kavram güvenilir kabul edilmeyecek ve değerlendirmeye alınmayacaktı. 2010 yılına ilişkin genel durum EK 1'de sunulmuştur ve EK 1'deki tabloda "*" imiyle koyu belirtilen kavramlar ilgili soru için uyuşum yüzdesine göre güvenilir kavramlardır.

⁴ Güvenirliğin "uyuşum yüzdesi" ile alınmasına, alan uzmanı Doç. Dr. Emre Ünal (Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Eğitim Fakültesi, Niğde Üniversitesi)'in görüşleriyle karar verilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Dil ve Anlatım Ders Programına İlişkin Bulgular

Sınıf düzeylerine göre çalışma kapsamındaki dersin kavram listeleri sayısal olarak incelendiğinde, Dil ve Anlatım dersi kazanımları 9.sınıfta 40 kavram, 10. sınıfta 35 kavram, 11 ve 12. sınıflarda 17'şer kavram ile karşımıza çıkmaktadır. Buna göre ilgili dersin programındaki kazanımlarda toplam 109 kavram gözlemlenmektedir ve bu kavramların içerikleri dilbilimsel verilerden uzak görünmektedir (bk. Demirgüneş 2013)

5.2. YGS-Türkçe Sorularına (2010 yılı) İlişkin Bulgular

Uzmanlardan gelen yanıtla göre, "çıkarmama (metinsel, tümcesel, sözcük sel), metni anlama-yorumlama, söylem-metiniçi anlamsal ilişkiler ve metin bilgisi, yakın anlamlılık, anlam eşleme, değişmeceli dil, metaforik (değişmeceli) kullanımlar, adlaştırma, şema kuramı, açıklama, söylem-metin çözümleme, kip-kiplik-görünüş-zaman, dilbilgisi kuralları, sesbilgisi, özetleme, anlam bulanıklığı" olmak üzere toplam 16 kavramdan oluşan bir kavram listesi elde edilmiştir (EK 1). Buradaki on altı kavramdan sorular içerisinde en fazla görünürlüğe sahip kavram, otuz altı toplam sorunun otuz üçünde görülen "çıkarmama" (33/36)" kavramıdır. Bu kavramı, "metni anlamlandırma (31/36)" ve "metiniçi anlamsal ilişkiler (31/36)" kavramları izlemektedir. En az görünürlüğe sahip kavramlar ise "şema kuramı (1/36)" ve "anlam bulanıklığı (1/36)" dır.

Uyuşum yüzdesine göre güvenilirlik sınırlaması getirdiğimizde ise en fazla görünürlüğe sahip kavram "metiniçi anlamsal ilişkiler"dir. Kavram yapısındaki toplam on altı kavramdan altısı (yakın anlamlılık, değişmeceli dil, adlaştırma, şema kuramı, açıklama, özetleme) uyuşum yüzdesine göre güvenilirlik kazanamayan kavramlardır. Aynı yıla ait soruların kavramlarını, kendi içerisindeki baskınlıklarına göre ele aldığımızda, en baskın kavram "anlam bulanıklığı (%85,7)"dir. Uyuşum yüzdesine göre güvenilirlik kazanan en baskın kavram ise "dilbilgisi kuralları (%86,6)" dır.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Genel olarak dünyadaki yükseköğretime giriş koşullarını iki başlık altında toplayabiliriz. Bunların ilkinde yalnızca bir ortaöğretime bitirmek yeterli ve zorunlu iken diğerlerinde ortaöğretime bitirmenin yanı sıra yasal bazı sınırlamaların (yazılı veya sözlü sınavlar, yeterli ortaöğretim başarı puanı, referans mektupları... vb.) öğrenci tarafından aşılması gerekmektedir. Türkiye'deki koşulları göz önüne aldığımızda, hem ortaöğretime başarı ile bitirmek hem de ÖSYM sınavlarını aşmak gerekmektedir. Bu durumda, eğer Türkiye'de yükseköğretime giriş koşulları sınavlarla sağlanmaya devam edilecekse, bu koşulu sağlıklı bir biçimde yürüten diğer modellerin dikkatle incelenmesi ve Türkiye eğitim sistemi uyarlanması uygun görülmektedir.

Soruların çözümünde kullanılacak dilbilimsel kavramlara sıklıkla rastlanırken, bu dilbilimsel kavramları program içerisinde aynı sıklıkta görememekteyiz.

Çalışma kapsamındaki soruların tamamında bir veya birden fazla görünen kavramları (16 kavram); kazanımların içerisinde iletmeye çalışılan kavramlarla (109 kavram) karşılaştırdığımızda, eğitim programının ancak %14.67’lik bir diliminin sorularda sorgulandığı görülmektedir. Bu durum programda yer alan kavramlar ile sorularda yer alan kavramların baskın biçimde örtüşmediğini göstermektedir. Buradan hareketle, ya soruların programda yer alan kavramları sorgulayacak biçimde yeniden düzenlenmesi ya da sorulardaki kavramları yansıtacak bir programın hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca var olan durumda, soruları yanıtlayan öğrencilerin, ilgili soruları program dışındaki öğrenmelerden elde ettikleri sonucu da çıkmaktadır ki bu durum, Türkiye’de özel eğitim kurumlarının hızla yaygınlaşmasının nedenlerinden birisini gösterir niteliktedir.

Yukarıda sözü edilen her iki sonuçtan da hareketle, gerek program gerekse de soru hazırlayıcılar arasında bir “eş güdümsüzlük” gözlemlenmektedir. Bu sorunun çözümü adına, gerek program gerekse de soru hazırlayan kurumların sıkı bir bağ içerisinde çalışmaları, hatta her iki kurulun eş güdümlülüğünü denetleyen bir üst kurulun varlığı zorunlu görünmektedir. Ayrıca, soruların çözümünde kullanılacak kavramların dilbilimsel ağırlığı, program içerisinde de yerini almalıdır.

Sorulardaki kavramlar içerisinde en sık görünürlüğe sahip kavramlar birer metindilbilimsel kavram olan “çıkartılma” “metni anlamlandırma”, “metiniçi anlamsal ilişkiler” ve “söylem-metin çözümleme” kavramlarıdır. Eğer bu tür kavramların sorulmasına devam edilecekse, programın metindilbilimsel kavramlarla baskın biçimde donatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BALCI, Ali (2007). Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- DEMİREL, Özcan (2005). Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- DEMİRGÜNEŞ, Sercan (2012). Yükseköğretime Giriş Sınavı Türkçe Sorularının Dilbilimsel İçerik Çözümlemesi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış doktora tezi). Ankara.
- Dil ve Anlatım Dersi Programı, MEB (2007). Milli Eğitim Bakanlığı Lise Programı. MEB Basımevi, Ankara.

- DURSUNOĞLU, Halit (2002). Öğrenci Seçme Sınavlarındaki (ÖSS) Türkçe Sorularının Orta Öğretimdeki Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programları ile Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış doktora tezi). Erzurum.
- ERGİNER, Aysun (2006). Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- GEDİKOĞLU, Tokay (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt.1, sayı.1, s. 66-80, Mersin.
- HÖRNER, Wolfgang vd. (2007). The Education Systems of Europe. Springer Publications, Netherlands.
- KARASAR, Niyazi (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KÜLEKÇİ, Ebru ve BULUT, Lola, (2011).Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Sınıf Öğretmenlerinin Yetiştirilme Sistemlerinin Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Dergisi cilt:1, sayı:2, s.103-114, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- ŞENCAN, Hüner (2005).Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ŞENGÜL, Bilge (2006).1981-2001 Yılları Arasında ÖSS ve ÖYS'de Çıkmış Türkçe Sorularının Dilbilgisi Açısından İncelenmesi.Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir.

www.eurodyce.com. Son erişim tarihi: 02.01.2012

EK 1. 2010 Yılı YGS-Türkçe Sorularına İlişkin Kavramlar ve Uyuşum Yüzdeleri

	Çıkarılma (metinsel / tümcesel / sözcüksel) /UY	Metin anımlandırma/ yorumlama/UY	Söylem-Metiniçi anlamsal ilişkiler- metin bilgisi (bağdaşlılık- tutarlılık)	Yakın anlamlılık (tümce/sözcük)	Anlam eşleme / sözlük anlamı bilgisi	Değişmeceli dil	Metaforik kullanımlar /kullanımbilgisi	Adlaşırma	Şema Kuramı	Açıklama (paraphrasing)	Söylem-Metin çözümleme	Kıp/kiplik-görünüş- zaman	Dilbilgisi kuralları (Bicimbilgi, Tümcebilgisi)	Sesbilgisi	Özetleme	Anlam bulanıklığı
1.Soru	13/16 (81,25)*	7/16 (22,85)	12/16 (75)*	6/16 (37,5)	5/16 (31,5)											
2.Soru	7/9 (77,7)*	5/9 (55,5)	7/9 (77,7)*	4/9 (44,4)	5/9 (55,5)	1/9 (11,1)	7/9 (77,7)*	1/9 (11,1)	1/9 (11,1)							
3.Soru	10/14 (71,4)*	7/14 (50)	11/14 (78,6)*	1/14 (7,1)	4/14 (28,6)	1/14 (7,1)	12/14 (85,7)*				11/14 (78,6)*					
4.Soru	11/12 (91,6)*	9/12 (75)*	6/12 (50)	1/12 (8,3)	6/12 (50)		8/12 (66,6)									
5.Soru	6/10 (60)	8/10 (80)*	7/10 (70)*	2/10 (20)	7/10 (70)*		3/10 (30)				7/10 (70)*					
6.Soru	6/13 (46,1)	9/13 (69,2)	10/13 (76,9)*	7/13 (53,8)	12/13 (92,3)*					2/13 (15,4)						
7.Soru	5/12 (41,6)	7/12 (58,3)	11/12 (91,6)*		2/12 (16,6)	1/12 (8,3)					9/12 (75)*					
8.Soru	8/11 (72,7)*	9/11 (81,8)*	7/11 (63,6)		4/11 (36,3)						6/11 (54,5)					
9.Soru	9/12 (75)*	10/12 (83,3)*	9/12 (75)*	3/12 (25)	7/12 (58,3)						7/12 (58,3)	2/12 (16,6)				
10.Soru	11/13 (84,6)*	8/13 (61,5)	10/13 (76,9)*		6/13 (46,1)											
11.Soru			5/12 (41,6)		6/12 (50)								9/12 (75)*			
12.Soru	4/12 (33,3)	2/12 (16,6)			4/12 (33,3)								11/12 (91,6)*			
13.Soru	3/11 (27,2)	1/11 (9)			4/11 (36,3)								10/11 (90,9)*			
14.Soru	1/13 (7,6)				1/13 (7,6)								11/13 (84,6)*	10/13 (76,9)*		
15.Soru		3/12 (25)						1/12 (8,3)				2/12 (16,6)	11/12 (91,6)*			
20.Soru	1/7 (14,2)	5/7 (71,4)*	5/7 (71,4)*								4/7 (57,1)		3/7 (42,8)			6/7 (85,7)

